

Monitor Duurzaam Nederland

VERSLAG SYMPOSIUM MONITOR DUURZAAM NEDERLAND

DEN HAAG, DE RODE OLIFANT, 5 FEBRUARI 2015

Naar aanleiding van het verschijnen van de 3^e editie van de Monitor Duurzaam Nederland (MDN) vond op 5 februari het gelijknamige symposium plaats waarin het thema groene groei centraal stond. Aanwezig waren zo'n 150 personen afkomstig van ministeries, provincies, gemeenten, ngo's, kennisinstellingen en bedrijven. In het plenaire deel van het symposium werd de MDN toegelicht en gaf professor Paul Ekins een keynote lezing. Na de pauze werd in drie parallelsessie dieper ingegaan op uiteenlopende aspecten van groene groei. De middag werd in goede banen geleid door dagvoorzitter Suzanne van der Pijll (Schuttelaar & Partners).

MDN-Indictorenrapport

Jan Pieter Smits (CBS) zette uiteen hoe de MDN duurzaamheid meet. De Brundtland-definitie – duurzame ontwikkeling is een ontwikkeling die tegemoetkomt aan de behoeften van het heden, zonder de mogelijkheden van toekomstige generaties om in hun behoeften te voorzien in het gedrang te brengen – vormt daarbij de basis. Duurzaamheid wordt opgevat als *de kwaliteit van ons leven* en daarbij worden 3 dimensies onderscheiden: (1) het hier en nu, in Nederland; (2) de gevolgen van ons handelen voor de toekomstige generaties en (3) de gevolgen van ons handelen voor mensen elders in de wereld, met name voor de kwetsbare groepen in de allerarmste landen. Het meetsysteem dat de MDN hanteert om duurzame ontwikkeling in kaart te brengen, is in een taskforce van de VN en in

Monitor Duurzaam Nederland

samenwerking met de Wereldbank in de loop der jaren verder ontwikkeld en is inmiddels door 60 landen onderschreven. In totaal beslaat het meetsysteem 90 indicatoren. Om die overzichtelijk te communiceren maakt het CBS gebruik van zogeheten visualisaties waarbij indicatoren per thema worden gegroepeerd en geclassificeerd in stoplichten.

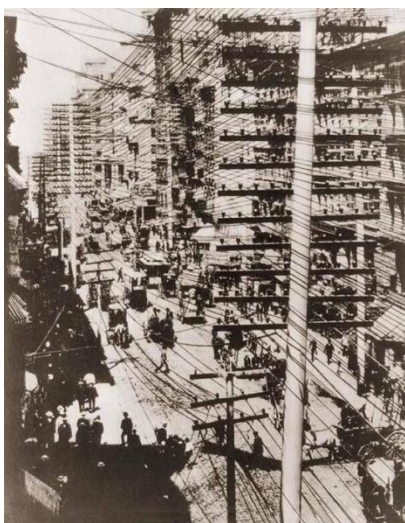
De MDN laat zien dat in de dimensie 'hier en nu' de kleur groen overheerst; Nederlanders zijn overwegend tevreden over hun kwaliteit van leven. Punten van zorg zitten voornamelijk in de dimensies 'later' en 'elders'. Zorgpunten voor de toekomst liggen op het terrein van ons zogeheten natuurlijk kapitaal zoals de uitputting van grondstoffen en CO₂-uitstoot. In de 'elders'-dimensie wordt zichtbaar dat Nederland een vrij groot beslag op hulpbronnen legt, met name in de ontwikkelingslanden. Het indicatoren overzicht laat duidelijk zien dat er aandachtspunten liggen op het gebied van milieu en economie. Daarom is een apart hoofdstuk in de MDN gewijd aan het thema Groene Groei.

Samenvatting trend van NL	Kwaliteit van leven (hier en nu)	Samenvatting positie van NL in EU
	Welzijn en materiële welvaart	
	Persoonlijke kenmerken	
	Omgevingskenmerken	
Samenvatting trend van NL	Hulpbronnen (later)	Samenvatting positie van NL in EU
	Natuurlijk kapitaal	
	Menselijk kapitaal	
	Sociaal kapitaal	
	Economisch kapitaal	
Samenvatting trend van NL	Nederland in de wereld (elders)	Samenvatting positie van NL in EU
	Milieu en grondstoffen	
	Handel en hulp	

Monitor Duurzaam Nederland

Innovatie is een belangrijke sleutel voor groene groei. Maarten Hajer (PBL) lichtte de MDN-Verkenning van de planbureaus over energie-innovatie toe. Is het reëel te veronderstellen dat we het grootste deel van de fossiele energievoorraden niet meer gaan gebruiken? Geloven wij dat we met onze ongelooflijke knowhow in staat zijn tot vergaande technologische innovatie? Hajer benadrukte dat we in ieder geval weten dat het niet vanzelf gaat. De MDN-Verkenning maakt inzichtelijk dat er sprake is van een paradox. Aan de ene kant moet je vaart maken met het opstellen van bestaande technologie om 2020-doelen te realiseren, aan de andere kant moet je verder leren, innoveren voor de toekomst, om ná 2020 verder stappen te kunnen zetten. Je wilt bijvoorbeeld niet te veel windmolens opstellen met de techniek van nu als je weet dat windmolens in de toekomst nog efficiënter worden. Maar als je nu te langzaam gaat, dan raakt het doel van een koolstofarme samenleving in 2050 buiten beeld. De 2020-doelen maken bijziend. Je moet daar doorheen kijken. Wat gaan wij daarna doen? Er is nu innovatie nodig om straks nieuwe technologie tegen acceptabele kosten beschikbaar te hebben. We geven 100 miljoen euro uit aan de ontwikkeling van nieuwe innovaties, maar we geven een paar miljard uit voor de uitrol van bestaande techniek om de doelen van 2020 te realiseren. Hajer benadrukt dat de optimale verdeling van middelen tussen de ontwikkeling van nieuwe innovaties en het uitrollen van bestaande innovatie een politieke beslissing is.

Tussen ontwikkeling en grootschalige uitrol zit een tussenfase van opschaling, het verder ontwikkelen en verlagen van de kosten van innovatieve technologieën die nog niet commercieel klaar zijn voor de markt. Die tussenfase vraagt meer aandacht van de overheid. Hoe kan je zorgen - als het commercieel nog niet interessant is - dat die prijs verder naar beneden gaat. Ook is het van belang om ons te realiseren dat innovatie niet alleen om technologische ontwikkeling gaat, maar ook interactie met de samenleving vraagt. Windmolens roepen weerstand op, kan die verminderd worden als burgers in hun eigen windmolen kunnen investeren? Sociale innovatie is een belangrijk aspect in de transitie naar een koolstofarme samenleving. Tot slot liet Hajer 2 foto's zien met een enorme wirwar van kabels. Het zijn foto's uit de tijd dat de elektriciteit naar de stad kwam. Ze illustreren dat grote veranderingen altijd met suboptimale (tussen)oplossingen gepaard gaan. In een transitie gebeuren altijd tijdelijke dingen waar je achteraf met een glimlach op terug kijkt, aldus Hajer.

Monitor Duurzaam Nederland

Keynote speech *Developing a Green Strategy* - Paul Ekins

Volgens professor Ekins is groene groei de enige optie voor de toekomst. Chinese steden betalen momenteel een hele hoge prijs in termen van hun gezondheid voor economische groei. Maar ook dichterbij huis is dat het geval: in London verkort de luchtvervuiling door auto's het leven van 3.500 mensen per jaar; met 11,5 jaar. Dat is veel. Groene groei impliceert een stabiel klimaat, milieukwaliteit en 'resource security' in een wereld met een groeiende bevolkingsomvang en vrijwaart ons van instabiliteit. Hoeveel groei 'groene groei' met zich meebrengt, weten we niet. Het hangt af van hoe slim we zijn om efficiënter met natuurlijke hulpbronnen om te gaan. Innovatie speelt daarbij een sleutelrol: er zou geen tekort aan hernieuwbare energie zijn als we wisten hoe we het kosteneffectief konden benutten. Toegepaste kennis en innovatie is van alle tijden. Ooit ontdekten we bijvoorbeeld olie en steenkool als hulpbron. Ekins ziet weinig nut in een pleidooi voor economische krimp. Immers, als we in staat zijn om dingen slimmer te doen, is groei het gevolg.

De basis voor groene groei bestaat uit voorspelbaar beleid, groene belastinghervormingen en overheidsinvesteringen. Naar Deens voorbeeld zou de overheid juist nu de olieprijs daalt een groene belasting op olie kunnen invoeren zonder dat de mensen het merken, suggereert Ekins. Ook infrastructuur en informatie spelen een cruciale rol bij groene groei. Maak de natuurlijke grondstoffen basis en de energetische basis net zo transparant als de monetaire, aldus Ekins. Daarbij gaat het zowel om het opnemen van natuurlijk kapitaal in de nationale rekeningen, maar ook om inzicht in materialengebruik in jaarverslagen van bedrijven en product-labels voor consumenten.

Monitor Duurzaam Nederland

De overheid moet een actievere rol spelen in eco-innovatie. In een modern economie is innovatie een publiek-private aangelegenheid. De overheid moet prikkels geven om het hele innovatiesysteem te vergroenen. Immers, innovatie komt voort uit het bedrijfsleven om geld te verdienen. 'If we want goods that come with eco-innovation, we need gov's', aldus Ekins. Anderzijds ligt er een coördinerende rol voor de overheid om alle actoren die een rol spelen bij innovatie bij elkaar te brengen.

Verder is het van belang om het tempo te vertragen waarin hulpbronnen en materialen worden afgedankt en als afval behandeld moeten worden. Studies (oa. McKinsey) laten zien dat hier ook veel winst in euro's is te behalen. Dit vraagt onder andere om een continue aanpassing van de definitie van afval en productspecificaties.

Parallel sessie 1: Innovatie voor Groene Groei

Onder voorzitterschap van Maarten Hajer (PBL) discussieerden Pallas Agterberg (Alliander), Jan Paul van Soest (zelfstandig adviseur, De Gemeynst) en Teun Bokhoven (Duurzame Energiekoepel) over de rol van de overheid bij groene innovatie.

Teun Bokhoven beet de spits af. In zijn optiek kunnen bedrijven veel doen binnen de kaders die de overheid stelt. Maar een visie ontbreekt nog. Hoe willen we bijvoorbeeld back-up capaciteit voor elektriciteitsopwekking borgen in relatie tot hernieuwbare energie? Pallas Agterberg benadrukte dat de mindset overwegend nog traditioneel is waardoor nieuwe oplossingen buiten beeld blijven.

De overheid is ook nodig om te borgen dat er voldoende kapitaal voor groene innovaties beschikbaar is, aldus Bokhoven. In Duitsland doet de overheid dat waardoor bedrijven durven te innoveren. Agterberg ziet liever dat de overheid een markt creëert voor innovaties, bijvoorbeeld door een CO₂-prijs, door normen of door kolen te verbieden. Dat zorgt voor een nieuw speelveld en klopt de creativiteit los. Ook Jan Paul van Soest is voorstander van een generiek instrument als een CO₂-tax omdat het voor de overheid onmogelijk is om de

Monitor Duurzaam Nederland

winnaars (i.c. de beste innovaters) te kiezen. Bokhoven wijst er op dat alleen normen niet de oplossing kunnen bieden als er sprake is van grote financieringsproblematiek, zoals in de gebouwde omgeving het geval is. Een nuancering vanuit de zaal is dat niet zozeer de omvang van het beschikbare kapitaal de bottleneck is, maar het komt niet bij de kleine (groene) innoverende starters terecht. Agterberg bevestigt dat het MKB vaak achter het net vist. Jan Paul van Soest heeft als commissaris van het Duurzame Energiefonds Overijssel (250 miljoen euro) wel positieve ervaring met kredietverstrekking aan kleine initiatieven. Zo'n fonds is prima in staat om "te makelen en te schakelen", aldus van Soest.

Agterberg wees er op dat vernieuwing vaak leidt tot de behoefte aan monopolies. Dat was vroeger al zo, in de Gouden Eeuw, toen contracten tussen Hanzensteden leidde tot handelsboycotten en – blokkades. Dat zie je nu ook. Uit vrees voor discontinuïteit in de elektriciteitsvoorziening wil men de liberalisatie terug te draaien en reservecapaciteit tussen bestaande centrales te verdelen. Flexibiliteit in gebruik (door vraagsturing en opslag) blijft buiten beeld. Real time pricing hoort daar ook bij, maar dat gaat tegen de gevestigde belangen in. Volgens Agterberg is het de rol van de overheid om via normen en regels de markt te reguleren zodanig dat je ruimte creëert.

Over normstelling moeten we niet te licht denken; die komt niet zo maar uit de lucht vallen. De neo-liberale tendens is anno 2015 immers die van een terugtrekkende overheid. Vanuit innovatieperspectief is het nodig dat de norm wordt geënt op koploperbedrijven (ipv een level playing field). Ook ingrepen door de Autoriteit Consument en Markt (ACM) illustreren dat de neo-liberale tendens belemmert dat er regelgeving van de grond komt die nodig is als je het milieu wilt beschermen. Jan Paul van Soest benadrukte dat samenwerking tussen bedrijven daarom nodig is om spelregels te veranderen; het zal niet van de overheid komen. Ook gaf van Soest nog een winstwaarschuwing af: efficiencyverbetering door innovaties garanderen nog niet dat we binnen de milieugrenzen blijven.

Monitor Duurzaam Nederland

Parallel sessie 2: Financiering voor Groene Groei

Onder voorzitterschap van Lilian van den Aarsen (Ministerie van IenM) gingen Arjen van Klink (Rabobank Rotterdam) en Danielle Hirsch (Bothends) met elkaar en de zaal in gesprek.

Arjen van Klink trapte af bij de sessie en gaf aan dat er een spanning zit in de relatie tussen banken en groene groei. De reden voor een bank om naar groene groei te streven is om iets goeds te kunnen doen. De spanning zit hem er echter in dat groene groei vraagt om investeringen, maar dat de ruimte voor banken om dit te doen momenteel onder druk staat. Daarbij richten banken zich in toenemende mate op kortdurende projecten voor meer zekerheid; dit vormt een risico voor groene innovaties.

Omdat banken door nieuwe regelgeving minder ruimte hebben voor kredietverlening en minder risico kunnen nemen, kunnen banken minder projecten financieren. Als banken minder kunnen uitgeven zouden andere investeerders de ruimtes moeten opvullen.

Maar hoe zit dit dan met uitspraken als: 'het geld klotst tegen de plinten'? Volgens Klink is het probleem niet in de eerste plaats dat het geld er niet is, maar er zijn tegenwoordig allerlei regels en voorwaarden opgesteld om verantwoord te kunnen investeren. Daarnaast ontbreekt vaak de kennis en de zekerheid of een investering wel echt groen is; hoe beoordeel je namelijk, als je een groene investering wilt doen, of een investering echt bijdraagt aan groene groei? Dit betekent overigens niet een directe oproep aan de overheid om aan de financiële kant in te grijpen. Arjen van Klink ziet op de eerste plaats een rol voor de overheid als launching customer.

Toch krijgen banken als de bijvoorbeeld de Triodos bank het wel voor elkaar om groene investeringen te doen. Dit zit hem in het verschil in schaalgrootte. Kleinere banken investeren in kleinere groene projecten waarvan de risico's en gevolgen minder complex en beter te overzien zijn.

Mogelijkheden om groene investeringen te kunnen bewerkstelligen liggen dus niet direct bij de overheid. Partijen met een eigen vermogen zouden meer moeten investeren in groene

Monitor Duurzaam Nederland

projecten. Daarbij nemen ze wellicht lagere rendementen voor lief, maar ligt het voordeel in beeldvorming en uitstraling.

Danielle Hirsch is voornamelijk gericht op de duurzaamheid elders in de wereld. In haar ogen is de inzet van financiële instrumenten door de rijksoverheid onvoldoende om groene groei aan te jagen.

Nederland scoort volgens de MDN namelijk slecht op de duurzaamheid elders, aldus Hirsch. Daarbij moeten wij stoppen met Calimero spelen en blijven roepen dat de Nederlandse rol op het wereldtoneel maar zeer beperkt is. Nederland is namelijk de 23e economie van de wereld, lid van het grootste handelsblok ter wereld en speelt daar een zeer deregulerende, liberale rol. Nederland heeft één van de grootste havens ter wereld en is het tweede belastingparadijs ter wereld. Tot slot komen een aantal zeer grote multinationals van Nederlandse bodem, denkende aan bijvoorbeeld Unilever en Philips.

Doordat wij een belastingparadijs zijn ontnemen wij andere landen middelen om te kunnen vergroenen, aldus Hirsch. Daarnaast stellen wij ons met onze exportsubsidies koloniaal op en worden publieke middelen gestoken in export financieringen terwijl dit ook als groene investeringen kunnen worden ingezet.

Hirsch roept dus de overheid op de spelregels voor ons handelssysteem aan te passen. De overheid zou meer gebruik kunnen maken van de expertise van de mensen elders. Koppel daarnaast de efficiëntie en schaalvergroting niet direct aan elkaar, maar stimuleer regionale en diverse markten. Zet een gezond belastingklimaat op. En bovenal: geef richting. De overheid moet meer richting bieden met beleid en financiering en moet haar daadkracht tonen in plaats van te faciliteren.

Parallel Sessie 3: Rol van steden en lokale initiatieven voor Groene Groei

Onder voorzitterschap van Hans Leeflang (Ministerie van IenM) discussieerden Rachelle Eerhart (projectleider Groen Dichterbij bij IVN), Otto den Ouden (hoofd stadsbeheer en duurzaamheid bij Gemeente Den Haag) en Thijs de la Court (Klimaatverbond en voormalig wethouder duurzaamheid in Lochem) met elkaar en de zaal over de rol van steden en lokale Initiatieven voor Groene Groei.

Rachelle Eerhart beet als "de hartenklop van de energieke samenleving" het spits af. Zij begeleidt groene buurtprojecten en probeert daarbij groen en sociaal te verbinden. Bij haar staat de plek, de buurt, centraal en ze geeft aan zich tot nu toe niet zo bezig gehouden te hebben met wat er aan duurzaamheid op macroniveau gebeurt. Zij ziet de uitdaging om die werelden te verbinden en te zorgen dat beiden dezelfde kant opgaan. Het mooie is voor haar dat in die buurten al die aspecten van duurzaamheid samenkomen en hanteerbaar worden voor mensen. Thema's die op landniveau daarentegen bij allerlei verschillende ministeries belegd zijn.

Eerhart merkt dat de overheid moeilijk met dit soort projecten (van sociaal ondernemers) kan omgaan; de overheid is vaak beter ingespeeld op samenwerking met grote ondernemingen en maatschappelijke welzijnsorganisaties. Structurele financiering lukt dan ook vaak niet. Haar stelling is dan ook "De overheid moet lokale initiatieven op basis van vertrouwen stimuleren, in de hoop en verwachting dat er goede dingen mee worden gedaan". Vrijwel alle deelnemers aan de sessie zijn het met deze stelling eens. Ruimte voor lokale initiatieven is goed, aldus de enige tegenstemmer, maar het moet wel in balans zijn en moet van twee kanten komen. Als tips wordt geopperd om de betrokken ambtenaar mee te nemen in de ontwikkeling van de aanvraag van een lokaal initiatief en om de baten van dit soort initiatieven op andere terreinen beter inzichtelijk te maken.

Otto den Ouden vertelde daarna hoe de gemeente Den Haag bezig is met het stimuleren van lokale duurzaamheidsinitiatieven. Zijn ervaring is dat veel langetermijndoelstellingen (voor 2050) mensen niet mobiliseren, de tijdshorizon moet dichterbij zijn. Daarom is in Den Haag

Monitor Duurzaam Nederland

de ambitie om als gemeente in 2040 CO₂-neutraal te zijn terugvertaald naar wat er dan in 2030, 2020 en nu moet gebeuren. Het maakt het lastig dat je als gemeente niet de financiële ruimte hebt voor grote investeringen en dat je weinig kunt afdwingen. Daarom richt Den Haag zich op bewoners activeren en faciliteren. Bij energiebesparing bleek het moeilijk om eigenwoningbezitters te activeren, daarom richtten ze zich nu allereerst op het aansluiten van flats en appartementen op het warmtenet. Knelpunt is hierbij dat grote energiebedrijven het rendement te laag vinden voor investeringen. Zijn stelling is dan ook: "Groene groei ontstaat alleen als de overheid deze stimuleert". De meerderheid van de aanwezigen is het hiermee eens, enkele deelnemers zijn het oneens met de stelling. Er zijn namelijk ook andere partijen die groene groei kunnen stimuleren; in Ede zijn dat bijvoorbeeld een woningcorporatie en een kaasfabriek. Wel kan het een rol voor de overheid zijn om die andere partijen te zoeken en benut daarbij ook de toenemende groep burgers die iets met duurzaamheid wil. Ook kan het soms helpen om in geval van verduurzaming van bedrijventerreinen, zoals in Rijnmond, als overheid op zoek te gaan naar mogelijkheden om lokaal af te wijken van nationale regels als dat de duurzaamheid ter plekke ten goede komt.

Thijs de la Court sneed een ander onderwerp aan: monitoring. Hij is al lang betrokken bij monitoring op met name het lokaal niveau. Hij ontwikkelde bijvoorbeeld de Lokale Duurzaamheidsmeter. Zijn stelling is dan ook: "Gemeenten dienen in een duurzaamheidsverslag de voortgang van duurzaamheid te tonen". Volgens De la Court moet je toe naar een periodiek duurzaamheidsverslag van gemeenten bestaande uit zowel indicatoren over de kapitalen, als indicatoren over de beleidsmaatregelen en kansen die er zijn en hoe die beoordeeld worden door de inwoners van een gemeente. Juist die laatste groep, de zogenaamde respons-indicatoren, mist hij in de Monitor Duurzaam Nederland. Die interactie met de samenleving maakt de verantwoording ook interessanter en zo wordt het verslag een instrument voor maatschappelijk debat. Waar willen we naartoe en welke instrumenten willen we daarvoor inzetten? De meerderheid van de deelnemers is het hier mee eens, enkele zijn het ermee oneens. Volgens Otto den Ouden gaat het dan teveel over de plaats van een gemeente op de ranglijst, en komt het vooral aan op wie een goed duurzaamheidsverslag kan schrijven in plaats van dat het over de echte doelen gaat. De gemeentelijke duurzaamheidsmonitor van Telos wordt als voorbeeld genoemd van een monitor die zich meer richt op het in beeld brengen van wat per gemeente specifieke uitdagingen zijn. Dat leereffect, wat kan Nederland leren van andere landen, ontbreekt in de Monitor Duurzaam Nederland. Blijf wel altijd goed nadenken over wat je aan welke doelgroep wil communiceren, wordt nog ingebracht in de discussie.

Waar vinden op dit moment eigenlijk interessante initiatieven plaats?, vraagt Hans Leeflang, vanuit het ministerie van IenM betrokken bij het Jaar van de Ruimte, dat als motto heeft 'Wie maakt Nederland?' Als mooi voorbeeld van een lokaal energie-initiatief noemt De la Court LochemEnergie, een initiatief van burgers die willen dat hun energie in 2030 in hun eigen gemeente geproduceerd gaat worden. Ze zijn bezig met elektrische deelauto's en een coöperatieve energievoorziening. Dit initiatief is ook gekoppeld aan een groter verhaal, in dit geval het Gelders energieakkoord. De rol van de overheid is hierbij verbindend en stimulerend. Ook een mooi voorbeeld is 033Energie in Amersfoort, de samenwerking van burgers, banken, bedrijven en overheid met als doel inwoners van Amersfoort te helpen woningen en gebouwen energiezuiniger te maken. Of het initiatief Singelpark in Leiden, een volledig bottom-up initiatief van inwoners om één groot aaneengesloten park te maken langs de zes kilometer lange vestinggracht van Leiden. Ook Tilburg, Westland, Wageningen,

Monitor Duurzaam Nederland

Arnhem en Nijmegen worden genoemd als gemeenten waar interessante praktijken plaatsvinden.

Tot slot buigen de deelnemers zich op de rol van de nationale overheid. Een aantal ideeën zijn: verander de houding van de overheidsambtenaren, flexibeler en niet vanuit een ivoren toren werken. Kijk als ambtenaar ook breder dan je eigen portefeuille, neem ook baten op andere terreinen mee, bijvoorbeeld ten aanzien van buurtprojecten. De deelnemers benadrukken ook het belang van het stellen van lange termijn doelen door de overheid en daar vervolgens consistent in blijven. En waardeer ook het kleine. Kijk niet als overheid teveel naar alleen de grote initiatieven, vele kleintjes maken immers ook groot.

Afsluiting: Talitha Muusse en Siebe Riedstra

De jonge ondernemster en mede-initiator voor de Duurzame Jonge 100 gaf de deelnemers ter afsluiting van het symposium mee dat voor de jonge generatie 2020 een erg korte termijn is. Dan gaat het om vragen als is mijn relatie dan nog aan, gaan we samenwonen of welke nieuwe iPhone we dan zullen hebben. Als het om duurzaamheid gaat is een veel langere tijdshorizon nodig. Een groot deel van de mensen in de zaal zal 2050 niet meer meemaken maar de jongeren wel. De gepresenteerde indicatoren worden volgen Talitha pas echt waardevol als helder is wat het beeld van de toekomst is die we willen nastreven? En de vraag moet worden gesteld wat de behoefte van de nieuwe generatie zal zijn. Streven ze naar dezelfde vorm van welvaart of hebben ze daar hele andere ideeën over? Misschien was Talitha's belangrijkste oproep : denk niet alleen vanuit je hoofd maar ook vanuit je hart. Durf te dromen! Verder sprak ze haar verbazing uit over het feit dat het principe de vervuiler betaalt niet consequent wordt doorgevoerd. De gemiddelde Nederlander betaalt op dit moment 3 tot 4 keer meer mee aan investeringen in fossiele energie dan aan investeringen in duurzame energie. Ook kan ze niet bevatten dat 40% van de lokale overheden hun duurzaam inkoopbeleid nog niet in orde hebben en dat de prijs bepalend is.

Monitor Duurzaam Nederland

Siebe Riedstra (secretaris generaal van het ministerie van IenM) gaf aan dat hij haast heeft. Haast omdat hij over een jaar of 6 met pensioen gaat en er nog veel moet gebeuren. Maar hoe? De rol van de overheid is niet zo eenduidig. Top-down sturing (zaken afdwingen via wet en regelgeving en met heel veel subsidie) leidt niet altijd tot veel succes. Heel veel initiatieven ontstaan in de samenleving, dan moet je juist regels proberen los te laten zodat innovaties tot stand komen. Een mooi voorbeeld is het fosfaatakkoord waarin met alle partijen is samengewerkt om de fosfaatketen te sluiten. Het lastige is wel dat je regels niet 1-2-3 kunt wijzigen. In feite zijn het de regels van vijf jaar geleden die bepalen wat er nu gebeurt. Dat betekent niet dat je bij de pakken moet gaan neerzitten, maar het impliceert dat je geen grote sprong ineens kunt maken. Wel kun je iedere dag kleine stappen zetten. Riedstra is dan ook niet pessimistisch. Hij durf te dromen over wat er kan. Juist in samenspel van partijen is veel mogelijk.

Het Symposium Monitor Duurzaam Nederland is een initiatief van het ministerie van Infrastructuur en Milieu, CBS, CPB, PBL en SCP.